

Rapport

van een onderzoek naar aanleiding van klachten van bezoekers over Detentiecentrum Zeist

Op basis van het onderzoek acht de Nationale ombudsman de klachten over gedragingen van de directeur van het detentiecentrum, die worden toegerekend aan de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, gegrond.

Datum: 20 juni 2017

Rapportnummer: 2017/072

INLEIDING

Dit rapport gaat over de manier waarop de directeur van een detentiecentrum (hierna ook: DC) voor vreemdelingen is omgesprongen met twee mensen die van tijd tot tijd ingesloten vreemdelingen bezochten. Zij kregen begin 2015 te horen dat ze het DC niet meer in mochten. Zij zochten daarover contact met de directeur, en dienden een klacht in. Met de schriftelijke reactie van de directeur¹ konden ze niet uit de voeten. Daarop vroegen ze de Nationale ombudsman om hun klachten te behandelen.

WAT IS ER GEBEURD?

1. Sinds 2013 bezoekt het echtpaar Van Wijk² mensen in vreemdelingendetentie. Zo ook in januari 2015. Mevrouw Van Wijk wilde meneer X³ in Detentiecentrum Zeist bezoeken. Bij binnenkomst in DC Zeist kreeg zij van een medewerker twee brieven uitgereikt, één voor haar en één voor haar man. Daarin stond dat hen de toegang tot het detentiecentrum voor de duur van 1 jaar werd geweigerd.⁴

Zij werd boos en duwde de brieven terug in de handen van de medewerker en verliet DC Zeist. Na tien minuten keerde zij terug en bood haar excuses aan en vroeg om de brieven. Die kreeg zij niet. Zij moest een brief sturen aan de directeur. Dat heeft ze gedaan met daarin de vraag waarom haar de toegang was geweigerd.

De directeur antwoordde:

"De brief, waarover u spreekt in uw brief, is u op 18 januari uitgereikt. Hierin staat vermeld wat de reden is dat ik de toegang tot de inrichting ontzeg. Ik verwijs u dus ook naar de inhoud van deze brief".

2. Mevrouw Van Wijk beschikte echter niet over die brief (die had ze immers aan de medewerker teruggegeven). Haar echtgenoot ontving geen reactie op de brief die hij aan de directeur van DC Zeist had gestuurd⁵. Hun klachten over de gang van zaken werden op 20 april 2015 namens hen beiden door hun gemachtigde ingediend bij de directie van DC Zeist. De klachten gingen onder andere over het ontzeggen van de toegang tot het DC Zeist, het weigeren om hierover inhoudelijke informatie te verstrekken en het vermoeden van weigeren van contact met ingeslotenen.

¹ In dit rapport is de (plaatsvervangend) vestigingsdirecteur kortweg aangeduid als "directeur".

² Een gefingeerde naam.

³ Gefingeerde afkorting.

⁴ De tekst is opgenomen in de bijlagen.

⁵ Daarin klaagde hij over het niet doorgeven van zijn terugbelverzoeken aan een ingeslotene, meneer A (gefingeerde afkorting). Hij verzocht om een spoedige reactie en hoopte zo spoedig mogelijk weer op bezoek te kunnen gaan bij meneer A.

Antwoord van DC Zeist

3. De directeur reageerde in een brief van 28 april 2015 dat de toegang aan het echtpaar Van Wijk voor de duur van een jaar was ontzegd op grond van artikel 38, lid 3 PBW⁶ :

"De reden hiervoor is dat, zoals in de brief van 12-01-2015 omschreven, beiden zich schuldig hebben gemaakt aan opruiend gedrag richting de ingesloten en in het algemeen en een tweetal ingesloten in het bijzonder."

Door twee medewerkers was gehoord dat de heer en mevrouw Van Wijk aan de ingesloten, die zij bezochten, vertelden dat zij onlangs op de muur van DC Zeist hadden gezeten en dat zij dit binnenkort weer zouden gaan doen. Verder had het echtpaar aan de ingesloten het advies gegeven om vooral acties te ondernemen die de aandacht zouden trekken. Beide ingesloten hebben dit advies opgevolgd waarbij ze met hun gekozen acties levensbedreigende situaties voor henzelf en anderen hebben gecreëerd. Dit was voor de directeur voldoende grond om over te gaan tot de ontzegging van de toegang.

Verzoek om nadere toelichting

4. De gemachtigde van het echtpaar schreef de directeur in juni 2015 dat het echtpaar Van Wijk zich niet herkende in de beschrijving van hun handelen, noch in de aantijging van opruiend gedrag. Daarom vroeg de gemachtigde om een nadere verklaring waarom deze maatregel juist het echtpaar (en daarmee diverse ingesloten) raakte. Een reactie hierop bleef uit.

KLACHTBEHANDELING NATIONALE OMBUDSMAN

5. De gemachtigde schakelde de Nationale ombudsman in. Zijn verzoek medio december 2015 om een reactie, leidde drie maanden later tot een brief van de directeur van DC Zeist.

Deze bood zijn excuses aan voor het feit dat er niet meer gereageerd was op de brief uit juni 2015 over de klacht. Nogmaals werd aangegeven dat het echtpaar opmerkingen naar de ingesloten had gemaakt die opruiend van aard waren en dat twee ingesloten kort daarna acties naar zichzelf hadden ondernomen die levensbedreigend van aard waren. Omdat de directie van DC Zeist verantwoordelijk is voor het welzijn van de ingesloten, moet de directie op het moment dat dit welzijn wordt bedreigd, maatregelen treffen om dit te voorkomen.

6. Het echtpaar was hiermee niet tevreden en richtte zich daarom opnieuw tot de Nationale ombudsman. Het echtpaar en hun gemachtigde werden uitgenodigd voor een gesprek op Bureau Nationale ombudsman. Tijdens dat gesprek kwam naar voren dat het echtpaar zich in het geheel niet herkende in de aantijgingen. Zij hadden nooit op een muur gezeten, ook ondersteunden zij de acties van de ingesloten niet. Volgens het echtpaar berustte dit alles op een misverstand en was er sprake van

⁶ De tekst is opgenomen in de bijlagen bij dit rapport.

persoonsverwisseling. Wat hen vooral raakte, was dat er met hen geen gesprek was geweest al die tijd. Zij kregen onvoldoende toelichting op de beslissing en zij hebben niet de gelegenheid gehad hun kant van het verhaal te vertellen, zij zijn niet gehoord. Er is volgens hen geen zorgvuldig onderzoek gedaan naar wat er tijdens het bezoek aan de ingeslotenen is gebeurd. Zij hebben de hele zaak als kwetsend ervaren en schadelijk voor hun reputatie in verband met hun beroep.

7. De Nationale ombudsman besloot onderzoek te doen en formuleerde de klachten als volgt:

- I. Verzoekers klagen erover dat aan hen de toegang tot het DC Zeist voor een jaar is ontzegd door de directeur van het DC Zeist, terwijl daarvoor geen deugdelijke reden was.
- II. Daarnaast klagen zij over de manier waarop de directeur heeft gereageerd toen zij contact zochten en vroegen om een toelichting op deze beslissing.

8. De Nationale ombudsman stelde ook vragen aan de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. De reactie die hij ontving, legde de Nationale ombudsman voor aan de gemachtigde van het echtpaar Van Wijk.

Tot slot hebben onderzoekers van de Nationale ombudsman in een gesprek met de betrokken medewerkers van DC Zeist inlichtingen ingewonnen over de toedracht van de gebeurtenissen op basis waarvan de directeur de beslissing had genomen om het echtpaar de toegang te ontzeggen. Het verslag van dit gesprek ⁷ is met een weergave van de overige bevindingen van het onderzoek aan verzoekers en justitie voorgelegd. De reactie van verzoekers op het gespreksverslag is verwerkt in voetnoten bij de tekst.

STANDPUNT STAATSSECRETARIS VAN V&J

9. Met een brief van 9 september 2016 reageerde de staatssecretaris op bovenstaande klachten. Hij stuurde een kopie mee van een e-mail waarin medewerkers van DC Zeist verslag doen van gebeurtenissen tijdens het bewuste bezoek in december 2014.⁸

Klacht I (inzake grond voor ontzeggen toegang)

10. Mevrouw Van Wijk heeft in december 2014 een bezoek gebracht aan meneer X in DC Zeist. Een medewerker heeft toen een deel van het gesprek opgevangen en gehoord dat zij aan meneer X heeft verteld dat zij op de muren van de Gesloten Gezinsvoorziening (GGV, onderdeel van DC Zeist) heeft gezeten en dat ze dit binnenkort weer ging doen om aandacht te vragen voor het onterecht opsluiten van asielzoekers. Mevrouw Van Wijk heeft meneer X geadviseerd dan wel aangemoedigd om iets in de brand te steken, dan zou hij namelijk aandacht krijgen. De medewerker heeft dit gemeld bij de wachtcommandant.

⁷ Opgenomen als bijlage bij dit rapport.

⁸ De volledige tekst is opgenomen als bijlage bij dit rapport.

11. Meneer X heeft in december 2014 drie keer brand gesticht: op 12, 21 en 30 december. De eerste twee keer in zijn verblijfsruimte en de laatste keer heeft hij zichzelf (zijn kleding) in de brand gestoken op de luchtplaats van de observatiecel. Het personeel was steeds tijdig ter plaatse waardoor voorkomen kon worden dat de brand zich verder ontwikkelde. De laatste keer moest meneer X wel met een ambulance naar het ziekenhuis en moest daar een nacht blijven. De staatssecretaris schrijft hierover:

"Naar mijn oordeel kan hetgeen mevrouw Van Wijk tegen meneer X heeft gezegd niet los worden gezien van zijn brandstichtingen. Van toeval kan geen sprake zijn. Mevrouw Van Wijk heeft door opruiend gedrag de orde en veiligheid in de inrichting in gevaar gebracht en een justitiabele aangezet tot brandstichting."

De mededeling van mevrouw Van Wijk dat er binnenkort opnieuw een demonstratie bij de inrichting zou plaatsvinden om aandacht te vragen voor de positie van asielzoekers is naar het oordeel van de staatssecretaris gezien de context waarin dit werd meegedeeld opruiend bedoeld.

"Ik neem deze zaak zeer ernstig. Ik ga ervan uit dat de mogelijke gevolgen van een brand in een inrichting en het leed dat daaruit kan volgen voor ingeslotenen, personeel en naasten geen nadere toelichting behoeven na de Schipholbrand in 2005. Dat vervolgens juist het stichten van brand wordt aangemoedigd omdat "men dan aandacht zal krijgen", vind ik weerzinwekkend."

12. Gelet op de ernst van de zaak, in het bijzonder het aanzetten tot brandstichting, acht de staatssecretaris een toegangsweigering voor een lange periode gerechtvaardigd. Een ontzegging ineens voor de maximale duur van een jaar kon op grond van artikel 6 van de Regeling toelating en weigering bezoek en beperking telefooncontacten penitentiaire inrichtingen⁹ in dit geval echter niet worden opgelegd.

Op basis van deze Regeling zijn wel meerdere kortere weigeringen, van samen meer dan twaalf maanden toegestaan, aldus de staatssecretaris. Hij vervolgt:

"Gelet op de ernst van de zaak acht ik het zeer aannemelijk dat na een korter durende weigering, een of meerdere heroverwegingen van de directeur zouden hebben geleid tot een weigering van in totaal meer dan twaalf maanden. In zoverre is verzoeker niet in haar belang geschaad."

13. De Staatssecretaris sloot zijn reactie op klacht I als volgt af:

"Ten onrechte is overigens aan de heer [Van Wijk, N o] een toegangsontzegging opgelegd. Hij was tijdens het bewuste bezoek van mevrouw [Van Wijk, No] niet aanwezig".

⁹ De tekst is opgenomen aan het einde van dit rapport.

Klacht II (inzake reactie directeur op verzoek om contact en toelichting)

14. De staatssecretaris liet weten dat alleen mevrouw Van Wijk had geklaagd over de toegangszegging. De heer Van Wijk klaagde over het niet doorgeven van terugbelverzoeken.

De klacht over de manier waarop de directeur heeft gereageerd toen zij contact zochten en vroegen om een toelichting op zijn beslissing acht de staatssecretaris gegrond. Mevrouw Van Wijk had moeten worden gehoord over haar klacht, dit is echter niet gebeurd. Bovendien had zij nadat zij daarom vroeg een toelichting moeten krijgen op het besluit.

Verder liet de staatssecretaris weten dat het echtpaar Van Wijk voorafgaand aan het toegangsverbod niet zijn gehoord. Dit is in het kader van de Penitentiaire Beginselenwet ook niet aan de orde, de hoorplicht is limitatief omschreven in artikel 57 eerste lid van de Penitentiaire Beginselenwet en een toegangsweigering van bezoekers valt daar niet onder. Indien overigens een bezoeker klaagt over een toegangsweigering betreft dit een klacht inzake hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht en bestaat in beginsel wel een hoorplicht.

DE REACTIE VAN HET ECHTPAAR

15. Weliswaar erkent de staatssecretaris dat het toegangsverbod van meneer Van Wijk onterecht was, maar hij voert daarbij aan dat alleen mevrouw Van Wijk daarover heeft geklaagd. De gemachtigde vindt dit afleidend gedrag: mevrouw Van Wijk heeft dit specifiek benoemd, omdat zij het eerste aanspreekpunt was. Overigens kreeg zij ook geen antwoord. Het zou de staatssecretaris sieren excuses aan te bieden aan meneer Van Wijk voor het onterechte verbod.

Als de voormalige directeur naar behoren had gecommuniceerd, was dit alles te vermijden geweest. Een gesprek met het echtpaar Van Wijk had onmiddellijk getoond dat er sprake moet zijn geweest van persoonsverwisseling. Het echtpaar heeft de afgelopen jaren onberispelijk gedrag getoond bij meerdere ingeslotenen in meerdere inrichtingen.

16. De gemachtigde liet verder weten blij te zijn dat men meer attent is op brand in het detentiecentrum. De Schipholbrand was vreselijk. In dit geval was er sprake van een duidelijk psychisch gestoorde man die tot drie keer brand heeft mogen stichten (en ook in hongerstaking is gegaan). Er is niet gezocht naar een oplossing, maar een willekeurige buitenstaander is als oorzaak aangewezen. De veiligheid van iedereen was in het geding en er werd niet ingegrepen. Dat er nu pas, na bijna twee jaar, wordt gezegd dat mevrouw Van Wijk hiervan de oorzaak is, is niet juist. Voorheen is er geen woord over aanzetten tot brandstichten geweest.

17. Wat betreft de e-mail die door de medewerker is verstuurd, valt het op dat - hoewel deze verklaring binnen een maand na een vermeend incident is geschreven - de medewerker zich wel de namen van de bezoekers en de gedetineerden herinnert, maar niet de datum, noch de naam van de eigen wachtcommandant voor de geest kan halen.

De gemachtigde liet ook weten dat het echtpaar Van Wijk niet is aangesloten bij een demonstratiegroep tegen DC Zeist. Zij hebben niet gedemonstreerd, maar één keer deelgenomen aan een wake voor vluchtelingen.

In de e-mail wordt verder aangegeven dat de antwoorden van meneer X niet verstaanbaar zijn wegens een taalbarrière. De gemachtigde vraagt zich af hoe dan verstaan kon worden wat er tegen hem werd gezegd? Meneer X spreekt alleen Frans.

Zoals gezegd, vermoedt het echtpaar dat er sprake is van persoonsverwisseling. Een kennis bezocht destijds ook vaak DC Zeist. In februari 2015 werd zij aangesproken door twee bewakers die verbaasd waren dat zij nog kwam, omdat ze dachten dat zij een toegangsverbod had. Daarmee wil de gemachtigde niet zeggen dat de kennis deze dingen zou hebben gezegd, maar het is duidelijk dat het personeel amper idee heeft wie wie is.

Tot slot staat er in de e-mail dat mevrouw verzocht is de zaal te verlaten en dat dit aan de wachtcommandant is doorgegeven. De ernst hiervan is zodanig dat men verwacht hier een melding van terug te vinden. Die is er niet. De gemachtigde laat weten dat het óf helemaal niet is gebeurd óf heel anders dan hier na zo veel tijd wordt beweerd. En als het wel is gebeurd zoals omschreven, dat het dan om iemand anders gaat dan om mevrouw Van Wijk.

BEOORDELING NATIONALE OMBUDSMAN

Toetsingskader

18. *De eerste klacht* betreft de fase van totstandkoming van de beslissing, de klacht dat de beslissing is genomen zonder dat daarvoor een deugdelijke grond bestond.

Het vereiste van goede voorbereiding betreft het verzamelen van informatie die van belang is om een weloverwogen beslissing te nemen. Het betekent dat de overheid actief informatie moet verwerven en deze moet toetsen door middel van wederhoor bij de burger. Voordat jegens bezoekers van een justitielocatie een maatregel wordt getroffen, moet dus een goed beeld worden verkregen van een incident of omstandigheden die daartoe aanleiding zouden kunnen geven. Informatie moet worden gecheckt en goed vastgelegd. Als snel ingrijpen geboden is, moet na het treffen van een tijdelijke maatregel alsnog op een behoorlijke wijze een (definitieve) beslissing worden voorbereid.

En het motiveringsvereiste betekent dat een behoorlijk handelende overheid zijn besluiten duidelijk uitlegt aan de burger en daarbij onder meer aangeeft van welke feiten zij is uitgegaan. Zonder onderbouwing van een beslissing kan de burger zich daartegen niet goed verweren. Dat belang speelt in de fase waarop de tweede klacht ziet.

19. *De tweede klacht* betreft de fase waarin verzoekers uitleg vroegen van de directie van DC Zeist en een klacht indienden. Zij klagen over onvoldoende respons van de zijde van justitie en het niet bieden van een mogelijkheid om hun verhaal te doen.

Het vereiste van fair play houdt voor overheidsinstanties in dat zij burgers de mogelijkheid geven hun procedurele kansen te benutten en daarbij zorgt voor een eerlijke gang van zaken. Van een behoorlijk handelende overheid mag een open houding worden verlangd, waarbij de burger de gelegenheid krijgt om zijn standpunt en daarbij horende feiten naar voren te brengen en te verdedigen en het standpunt van de overheid te bestrijden (hoor en wederhoor).

Het naleven van procedurele regels is daarbij een minimum. Behoorlijke omgang met burgers betekent ook dat de overheid de burger serieus neemt en met respect behandelt. Belangrijke elementen van behoorlijke klachtbehandeling zijn dat de overheid zich verdiept in de essentie van de klacht en luistert naar wat de burger daarover zegt. Wanneer daardoor twijfel rijst over wat is voorgevallen, mag van de overheid nader (feiten-)onderzoek worden verwacht.¹⁰

De ontzegging van toegang aan de heer Van Wijk en het uitblijven van correctie

20. Aan de heer Van Wijk is de toegang ontzegd wegens opruiend gedrag. Dat bestond er met name uit dat hij en zijn vrouw bij een bezoek ingesloten hadden geadviseerd om acties te ondernemen die de aandacht zouden trekken, aldus de directeur van DC Zeist. Medewerkers van de inrichting hadden dit gehoord. Het advies had tot levensbedreigende situaties geleid.

De medewerkers hebben enkele weken later in een e-mail vastgelegd wat er tijdens het bewuste bezoek was gebeurd. In deze e-mail, gedateerd op dezelfde dag als de brief waarmee het verbod werd afgekondigd, is sprake van twee vrouwelijke, bij naam genoemde bezoeksters. Ieder aanknopingspunt voor betrokkenheid van de heer Van Wijk aan welke opruiende actie ook ontbreekt. Met het toegangsverbod voor de heer Van Wijk heeft de directeur de plank volledig misgeslagen: het is opgelegd zonder dat daar enig (deugdelijk) onderzoek aan ten grondslag lag en mist een feitelijke onderbouwing. Het is opgelegd wegens gedrag tijdens een bezoek dat de heer Van Wijk niet heeft afgelegd. En dat was op het moment van de beslissing al duidelijk.

21. Protest van en namens de heer Van Wijk bij de directie leidde er keer op keer niet toe dat de fout aan het licht kwam. Blijkbaar is er na het opleggen van de maatregel geen aandacht meer geweest voor de gang van zaken bij het bewuste bezoek: wie heeft wat gezegd of gedaan en wanneer speelde zich dit af? Is zelfs niet geconstateerd dat de ontzegging jegens de heer Van Wijk niet te rijmen was met de weergave van het bezoek door de medewerkers van het detentiecentrum? De directeur bleef volhouden dat mevrouw én meneer Van Wijk opmerkingen naar de ingesloten hadden gemaakt die opruiend van aard waren. En hij noemde nog eens de levensbedreigende acties van twee ingesloten kort na het bezoek van het echtpaar.

¹⁰ Vergelijk Nationale ombudsman-rapport 2014/188 over een klacht van een bezoeker aan een penitentiaire inrichting.

Een recente beschrijving van de visie van de Nationale ombudsman op behoorlijke klachtbehandeling door overheidsinstanties is opgenomen in hoofdstuk 3 van rapport 2017/020. Beide rapporten zijn gepubliceerd op www.nationaleombudsman.nl.

Ruim anderhalf jaar na het bewuste bezoek, toen de Nationale ombudsman de staatssecretaris bij de zaak had betrokken, trok deze de conclusie dat de heer Van Wijk niet bij het bezoek aanwezig was geweest, dat de toegangszegging onterecht en de klacht gegrond was.

De basis en inhoud van de toegangszegging (mevrouw Van Wijk)

22. Het bovenstaande gaat niet op voor het toegangsverbod dat aan mevrouw Van Wijk is opgelegd. Zij is wél genoemd in het relaas van de medewerkers over het bewuste bezoek.

Het besluit met de latere toelichting schiet echter op andere punten tekort: zo wordt geen datum van het bezoek vermeld en evenmin een naam/namen van de betrokken ingeslotenen. Dat maakte het voor het echtpaar moeilijk om heel gericht verweer te voeren. De feitelijke basis is bovendien op een punt onjuist gebleken; dat het om een bezoek van mevrouw én meneer Van Wijk ging. De juistheid van andere informatie is niet gecheckt. Ook ontbreekt een wettelijke basis voor de duur van het verbod: alleen in specifieke gevallen, die hier niet aan de orde zijn, kan een toegangsverbod voor 12 maanden worden opgelegd.¹¹

Vanwege deze gebreken in voorbereiding en motivering van het toegangsverbod dat was gericht aan mevrouw Van Wijk, moet de slotsom luiden dat deze maatregel niet op deze manier genomen had kunnen worden.

Oordeel omtrent klacht I (de twee toegangsverboden)

23. De besluitvorming voldoet niet aan wat daarvan mocht worden verwacht uit het oogpunt van behoorlijke voorbereiding en motivering. De klacht daarover is gegrond.

Klacht II : de reactie op vragen en klachten

24. In tal van justitiële inrichtingen, waaronder DC Zeist, geldt voor ingeslotenen de klachtregeling uit de Penitentiaire Beginselenwet. Voor de behandeling van klachten van anderen, zoals bezoekers, over de inrichting geldt het algemene klachtrecht van hoofdstuk 9 Algemene wet bestuursrecht. In een rapport van 13 juli 2015 heeft de Nationale ombudsman dit toegelicht en aan de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie de aanbeveling gedaan om aan deze klachtprocedure bekendheid te geven onder directeuren van gevangenen¹².

Desondanks is de directie van DC Zeist voorbij gegaan aan de waarborgen van deze regeling, toen de Nationale ombudsman in december 2015 aandrang op behandeling van de in juni 2015 ingediende klacht: verzoekers zijn niet gehoord, de behandeltermijn is ruimschoots overschreden en een deugdelijk gemotiveerd oordeel over de klacht van mevrouw Van Wijk is uitgebleven.

¹¹ Zie ook uitspraak beklagcommissie van Detentiecentrum(...), 1 november 2010, KC 2011/016 gepubliceerd op www.commissievantoezicht.nl/uitspraken.

¹² Rapport 2015/120, gepubliceerd op www.nationaleombudsman.nl.

25. Zeker zo belangrijk is dat de directie ook niet anderszins, bijvoorbeeld met een informele vorm van klachtbehandeling, is tegemoetgekomen aan de reële behoefte bij verzoekers om een luisterend oor te vinden voor hun vragen en voor hun kant van het verhaal. Door vanuit een open houding werkelijk naar verzoekers te luisteren had de directie kunnen laten zien dat de klacht en de klagers serieus werden genomen. Hieraan heeft het volledig ontbroken. De staatssecretaris heeft dit in het onderzoek van de Nationale ombudsman onderkend.

Er is nooit gesproken met het echtpaar Van Wijk, zij hebben geen gelegenheid gekregen om te reageren op de conclusies en beschuldigingen van de directie. Deze heeft domweg vastgehouden aan het eerder ingenomen standpunt. Bovendien had de inbreng van verzoekers er toe moeten leiden dat vlot en zorgvuldig onderzoek was gedaan naar de datum van het bezoek waarover was gerapporteerd, wie daarbij aanwezig waren geweest, waarom de signalen van de medewerkers niet eerder tot actie hadden geleid, enzovoorts.

Oordeel omtrent klacht II

26. Nu aan de heer en mevrouw Van Wijk niet de gelegenheid is geboden om hun verhaal te doen, hun vragen niet hebben geleid tot feitenonderzoek en op hun argumenten niet goed is ingegaan, heeft de directeur van DC Zeist gehandeld in strijd met het behoorlijkheidsvereiste van fair play.

CONCLUSIE

De klachten over de onderzochte gedragingen van de directeur van DC Zeist, die worden toegerekend aan de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, zijn gegrond, wegens strijd met het vereiste van goede voorbereiding, het motiveringsvereiste en het vereiste van fair play.

HOE VERDER?

27. De behandeling van klachten over justitie-inrichtingen, die niet onder de speciale (penitentiaire) beklagprocedures vallen, lijkt nog onvoldoende ontwikkeld en bekend bij de instanties die ermee te maken kunnen krijgen. De Nationale ombudsman gaat dit aan de orde stellen bij de Dienst Justitiële Inrichtingen.

28. Met de erkenning door de staatssecretaris dat aan verzoeker ten onrechte de toegang tot DC Zeist is ontzegd, is voor verzoekers de kous niet af, zo blijkt uit hun reactie¹³.

Ook de Nationale ombudsman is van mening dat een haast terloopse constatering en gegrondverklaring van de klacht in een brief aan de Nationale ombudsman niet volstaat;

¹³ Zie nr 15 van dit rapport.

daarmee is onvoldoende gereageerd, gelet op wat de maatregel en de onterechte beschuldiging bij verzoeker hebben teweeg gebracht.

29. Ook voor mevrouw Van Wijk is de afloop onbevredigend. De beschuldiging dat zij heeft aangezet tot brandstichting en de herhaalde suggestie dat velen daardoor in levensgevaar zijn gebracht, zijn niet teruggenomen. En dat, terwijl zij geen kans heeft gekregen om zich werkelijk te verweren tegen het verhaal van justitie daarbij. Dat rammelt aan alle kanten. Belangrijke vragen – die tijdens het onderzoek ook bij de Nationale ombudsman zijn opgekomen – blijven onbeantwoord. Zijn verschillende bezoeken en bezoekers verwisseld in de herinnering van de medewerkers? Zijn de brandstichtingen achteraf aanleiding geweest om op te treden tegen (potentiële) demonstranten?

Als die wens bij haar leeft, moet verzoekster de ruimte krijgen om een en ander in contact met een afvaardiging van justitie aan de orde te stellen.

AANBEVELING

De Nationale ombudsman beveelt de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aan:

om excuses aan te bieden aan verzoeker, en
in overleg met (de gemachtigde van) verzoekers na te gaan wat er nodig is om het vertrouwen van verzoekers in justitie te herstellen, en
daaraan ruimhartig uitvoering te geven.

De Nationale ombudsman,

Reinier van Zutphen

BIJLAGEN

1. Brief van 12-01-2015 van de plaatsvervangend vestigingsdirecteur van DC Zeist aan mevrouw Van Wijk. Eenzelfde brief is aan meneer Van Wijk gericht.

"Geachte mevrouw.....,

Hierbij deel ik u mede dat u voor de periode van 12 maanden de toegang tot de Inrichting van DC Zeist wordt ontzegd (art 38 lid 3 PBW).

U mag vanaf 13-01-2016 weer op bezoek komen.

De reden waarom ik hiertoe heb besloten is wegens het opruiende gedrag jegens bepaalde bewoners welke u regelmatig bezoekt.

Ik verwacht u hiermee voldoende te hebben ingelicht."

2. E-mail van medewerker M1 van DC Zeist aan afdelingshoofd van DC Zeist, verzonden 12 januari 2015 16:07 uur onderwerp: "bezoeksters"

'Beste [voornaam afdelingshoofd, N o],

Afgelopen december (datum niet meer in geheugen) hadden de heren X en Z¹⁴ bezoek van de 2 bezoekers die aangesloten zijn bij een demonstratie groep tegen DTC Zeist.

Tijdens dit bezoek hingen mijn oren over de statische post omdat mevrouw [..., Van Wijk, N o] aan het vertellen was hoe zij op de muren van de GGV heeft gezeten, en dat ze dit binnenkort weer gingen doen om aandacht te vragen voor het onterecht opsluiten van asielzoekers.

Ik vond het vreemd dat zij allebei met een andere ingeslotene aan het praten waren over aandacht vragen op de afdeling hierop hoorde ik mevrouw [... Van Wijk, N o] zeggen Anders moet je wat in de brand steken dan krijg je aandacht wat meneer X z'n antwoord was kon ik niet goed horen vanwege de taalbarrière.

Mevrouw P¹⁵ was op dat moment in gesprek met de heer Z en vertelde hem dat ze hem gaan proberen te helpen met vrijlaten en dat ze zou zorgen dat hij aandacht kreeg op wat voor manier dan ook.

Tijdens dit gesprek probeerde mevrouw P de familie van de heer Y¹⁶ ook mee te krijgen over het feit dat wij racisten warm omdat we hun opsloten de familie gaf hier geen gehoor aan.

¹⁴ Gefingeerde afkorting.

¹⁵ Gefingeerde afkorting.

¹⁶ Gefingeerde afkorting.

Mevr probeerde een beetje de boel op te ruien maar niemand gaf hier aandacht aan, we hebben mevr verzocht om de zaal te verlaten bij einde bezoek.

We hebben dit verhaal gemeld bij een waco maar we weten niet meer bij welke (BLOND). [M2, N o] en ik zijn hard aan het denken tegen welke waco we ons verhaal hebben gedaan zodra we dat weten laten wij het weten.

Met vriendelijke groeten

M1

Afdeling R.I. "

3. Verslag van het gesprek van onderzoekers van Bureau Nationale ombudsman met medewerkers M1 EN M2 van DC ZEIST, 25 oktober 2016

Uit het gesprek kwam onder andere naar voren dat M1 en M2¹⁷ in december 2014 allebei werkzaam waren als detentietoezichthouders. Dat werk omvat van alles wat te maken heeft met het houden van toezicht op ingeslotenen. Op de bewuste dag in december 2014 hadden zij samen "bezoek". Dat wil zeggen dat zij tijdens het bezoek toezicht houden op de ingeslotenen en de bezoekers, om ervoor te zorgen dat het bezoek rustig en veilig verloopt.

Algemeen

Bezoekers die (door de ingeslotenen zelf) zijn aangemeld in een systeem, moeten zich melden en identificeren bij de receptie, gaan vervolgens door de beveiliging heen en kunnen dan zelf naar de ontvangstruimte van de bezoekszaal lopen. Vervolgens nemen zij plaats in de bezoekszaal. Daar is maximaal plaats voor 10 bezoekers (dus 10 tafels). De detentietoezichthouders wijzen de bezoekers een tafel toe en nemen zelf plaats achter de statische post (die moet bemand zijn). Vanuit de statische post is er goed overzicht op de tafels. Van tevoren is bij de detentietoezichthouders bekend wie er op bezoek komen, zij kunnen de aangemelde bezoekers in het systeem zien staan.

Bezoek van mevrouw Van Wijk

M1 en M2 bemanden, op een dag in december 2014, samen de statische post. Er waren toen vijf bezoekers, het was dus niet zo druk. Zij wisten allebei wie mevrouw Van Wijk (en haar echtgenoot) was. Ook wisten ze wie mevrouw P was, een vriendin¹⁸ van mevrouw Van Wijk. Zij bezochten allebei veel ingeslotenen en hun gezichten waren dan ook bekend. Tijdens het gesprek omschrijft M2 hoe het echtpaar Van Wijk eruit ziet. Ook de heer X herinnert M2 zich nog goed, omdat hij suïcidaal gedrag vertoonde en werd binnengebracht in een scheurhemd¹⁹.

¹⁷ Gefingeerde afkortingen.

¹⁸ Reactie verzoekers: het echtpaar Van Wijk en mevrouw P zijn absoluut geen vrienden, maar kennissen; ze kwamen elkaar vaak tegen op bezoekdagen.

¹⁹ Reactie verzoekers: verzoekster heeft meneer X nooit zo gekleed gezien.

Tijdens dit bezoek kwam mevrouw Van Wijk met mevrouw P (normaalgesproken kwam zij altijd samen met haar man²⁰) en zij sprak Engels tegen meneer X²¹. Zij zaten aan een tafel vlak voor de statische post. Op een gegeven moment, richting het einde van het bezoek, hoorde M1 dat mevrouw Van Wijk tegen meneer X zei dat hij aandacht moest vragen voor zijn situatie in detentie ("ask attention") en toen viel het woord brand ("fire, put something in fire"). Vanaf dat moment waren M1 en M2 alleen maar gefocust op dit gesprek. Meneer X reageerde overigens niet echt op wat mevrouw Van Wijk zei, hij zat er wat ongeïnteresseerd bij.

M1 en M2 luisterden daarom aandachtig naar het gesprek, zij hadden allebei onafhankelijk van elkaar gehoord dat mevrouw Van Wijk in het Engels woorden als "attention en fire" tegen meneer X zei.

Melding

M1 en M2 hebben nadat dit bezoek was afgelopen direct een melding gemaakt bij de wachtcommandant. Dit deden zij uit bezorgdheid voor meneer X, zodat de wachtcommandant hem extra in de gaten kon houden. Als nazorg voor de ingeslotene en ook omdat hij al een labiele indruk had gemaakt bij aankomst. Op dat moment hebben ze geen melding gedaan bij het hoofd beveiliging omdat ze daar geen tijd voor hadden. Het volgende bezoek kwam al weer na een kwartier.

Tussen Kerst en Oud en nieuw is M1 altijd vrij. In januari 2015 is M1 waarschijnlijk gevraagd door de directeur om alsnog een melding te maken, nadat gebleken was dat meneer X brand had gesticht. Daarom is de e-mail pas op 12 januari gestuurd. Er zijn in totaal 6 wachtcommandanten. Zij weten niet meer bij welke wachtcommandant zij melding hebben gemaakt. Ook weten zij niet meer welke dag dit bezoek plaatsvond. Het is inmiddels bijna twee jaar geleden.

Persoonsverwisseling

Als M1 en M2 worden 'geconfronteerd' met de reactie van mevrouw Van Wijk die liet weten geen lid te zijn van AAGU en niet op de muur te hebben gezeten en ook niet tegen meneer X heeft gezegd om brand te stichten en dat er volgens haar sprake is van persoonsverwisseling, geven zij aan dat zij wel gehoord hebben dat zij op de muur zat. Dat zij niet van de AAGU is dat vragen zij zich af, maar kan wel zo zijn. Zij zijn er zeker van dat wat zij hebben gehoord tijdens het bezoek, werd gezegd door mevrouw Van Wijk en er kan geen sprake zijn geweest van persoonsverwisseling met bijvoorbeeld mevrouw P of een andere bezoeker.

²⁰ Reactie verzoekers: zij kwamen niet altijd samen.

²¹ Reactie verzoekers: zij staan verstoeld om te lezen dat Engels zou zijn gesproken. Meneer X spreekt nog slechter Engels dan zij Frans spreken.

RELEVANTE WET- EN REGELGEVING

Penitentiaire Beginselenwet

Artikel 38 lid 3

"De directeur kan de toelating tot de gedetineerde van een bepaald persoon of van bepaalde personen weigeren, indien dit noodzakelijk is met het oog op een belang als bedoeld in artikel 36, vierde lid. Deze weigering geldt voor ten hoogste twaalf maanden."

Artikel 36 lid 4

"De directeur kan de verzending of uitreiking van bepaalde brieven of andere poststukken alsmede bijgesloten voorwerpen weigeren, indien dit noodzakelijk is met het oog op een van de volgende belangen:

- a. de handhaving van de orde of de veiligheid in de inrichting;
- b. de bescherming van de openbare orde of nationale veiligheid;
- c. de voorkoming of opsporing van strafbare feiten;
- d. de bescherming van slachtoffers van of anderszins betrokkenen bij misdrijven."

Regeling toelating en weigering bezoek en beperking telefooncontacten penitentiaire inrichtingen

Artikel 6

"De beslissing tot het weigeren van bezoek voor de maximumtermijn van twaalf maanden als bedoeld in artikel 38, derde lid, van de wet alsmede de beslissing tot het weigeren van een bepaald telefoongesprek of bepaalde telefoongesprekken voor de maximumtermijn van twaalf maanden als bedoeld in artikel 39, derde lid, van de wet is slechts aan de orde indien het gaat om:

- a. een gedetineerde die wordt verdacht van een terroristisch misdrijf;
- b. een gedetineerde die al dan niet onherroepelijk is veroordeeld voor het begaan van een terroristisch misdrijf;
- c. een gedetineerde waarbij de bescherming van slachtoffers van of anderszins betrokkenen bij misdrijven een weigering voor een zo lang mogelijke termijn vergt."